

Statistikk uførepensjon per 31. desember 2010

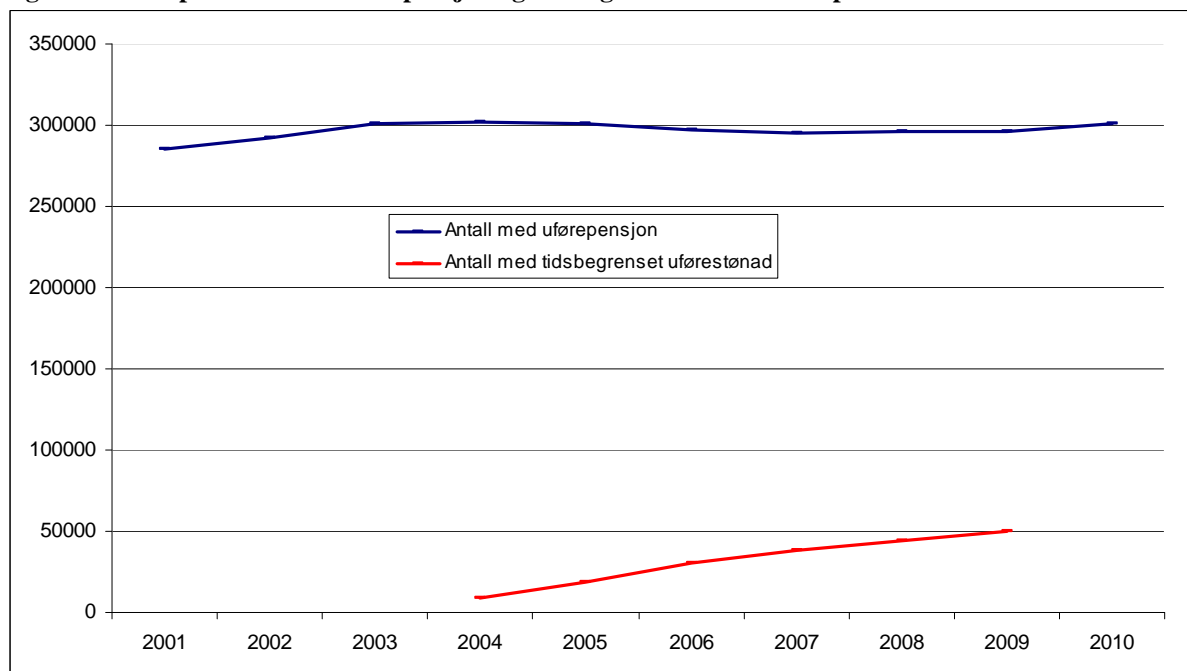
Notatet er skrevet av jostein.ellingsen@nav.no, 15.4.2011.

I dette notatet omtaler vi statistikk over uførepensjonister per 31. desember 2010 og nye personer med uførepensjon i 2010 og sammenligner med tilsvarende tidspunkt ett år tidligere.

Stabil andel på uførepensjon

Figur 1 viser utviklingen i antall uførepensjonister per 31. desember 2001 til 31. desember 2010. Vi har også tatt med antall personer med tidsbegrenset uførestønad for perioden 2004-2009¹. Per desember 2010 er antall uførepensjonister 301 088. Det er 4 788 flere uførepensjonister enn på samme tidspunkt i 2009 – en økning på 1,6 prosent. Tilsvarende økning fra 2008 til 2009 var på 332 personer eller 0,1 prosent. Fra 2001 til 2010 har antall uførepensjonister økt med 15 724 personer eller 5,5 prosent. At antallet uførepensjonister øker svakt, skyldes hovedsaklig at befolkningen vokser, og ser vi på antall uføre i prosent av befolkningen er denne på samme nivå i 2010 som i 2009. Vi skal se nærmere på sammensetningen av mottakerene av uførepensjon.

Figur 1: Antall personer med uførepensjon og tidsbegrenset uførestønad pr. 31.12.2000-31.12.2010.

¹ Ordningen med tidsbegrenset uførestønad (TU) ble innført 1. januar 2004 og avviklet 1. mars 2010. Mottakere med TU ble overført til Arbeidsavklaringspenger (AAP). Vi viser til [tidligere notater for kommentarer over utviklingen av TU](#). NAV publiserer offisiell statistikk over [AAP](#) månedlig.

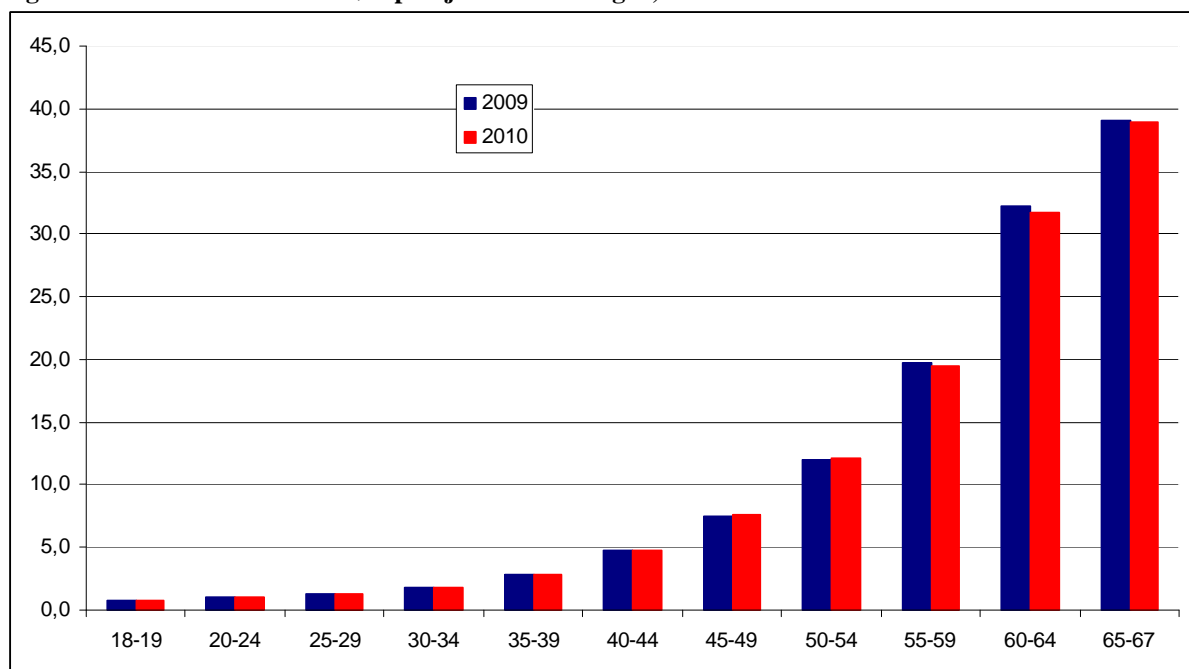
Uførepensjonisters kjønns- og alderssammensetning

Bråthen (2010) har studert endringen i alderssammensetningen i befolkningen og dens påvirkning på antall personer med uførepensjon. Han skriver at over tid har befolkningssammensetningen endret seg og de eldste aldersgruppene utgjør nå en større andel av befolkningen mellom 18 og 67 år. Hovedårsaken er at de store fødselskullene etter andre verdenskrig er blitt eldre og antallet uførepensjonister påvirkes av at befolkningssammensetningen endres med hensyn til alder. Dette betyr at hvis befolkningssammensetningen hadde holdt seg uendret de siste 10 årene ville det totale antall personer på uførepensjon avtatt.

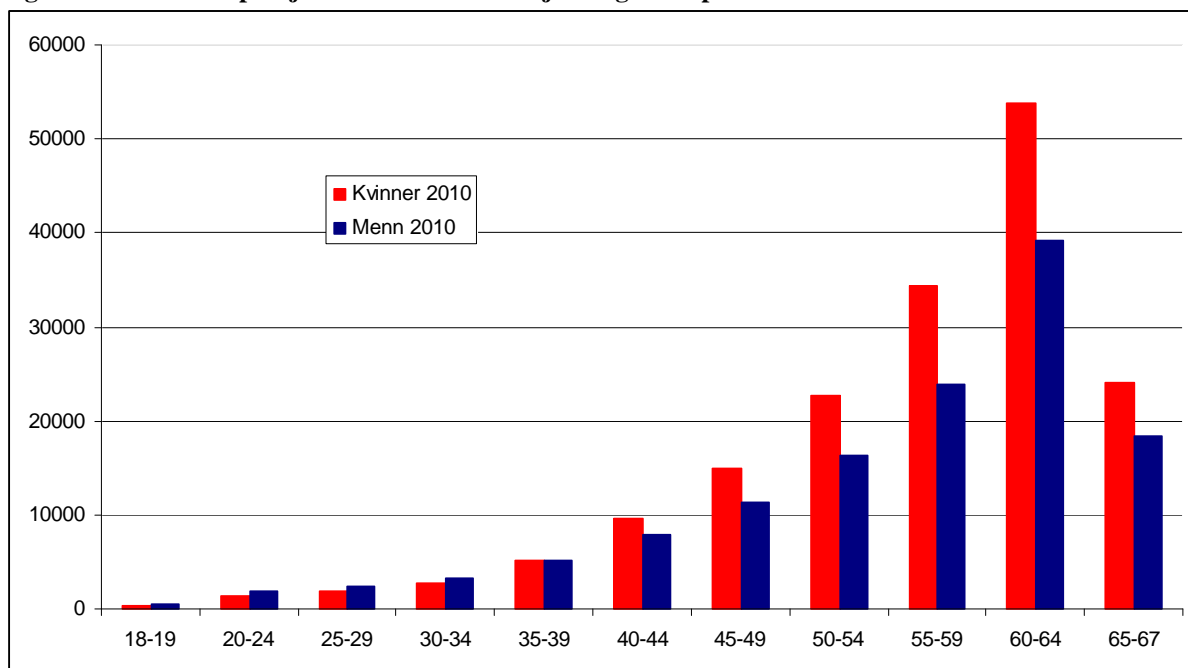
Figur 2 viser andelen mottakere av uførepensjon aldersfordelt per 31. desember 2010 sammenlignet med samme tidspunkt i 2009. Det vil si antall uførepensjonister delt på antallet personer i befolkningen i tilsvarende aldersgrupper. Fra 2009 til 2010 er det ingen økning i den totale uføreandelen i befolkningen som er på 9,5 prosent for begge år.

Per aldergruppe er det en svak økning for de mellom 20-24 år, 35-39 år, 40-44 år og 45-49 år. For de eldste fra 55 til 67 år er det en svak nedgang i andelen uførepensjonister.

Figur 2: Andel mottakere av uførepensjon i befolkningen, etter alder. Pr. 31.12.2009-31.12.2010. Prosent.

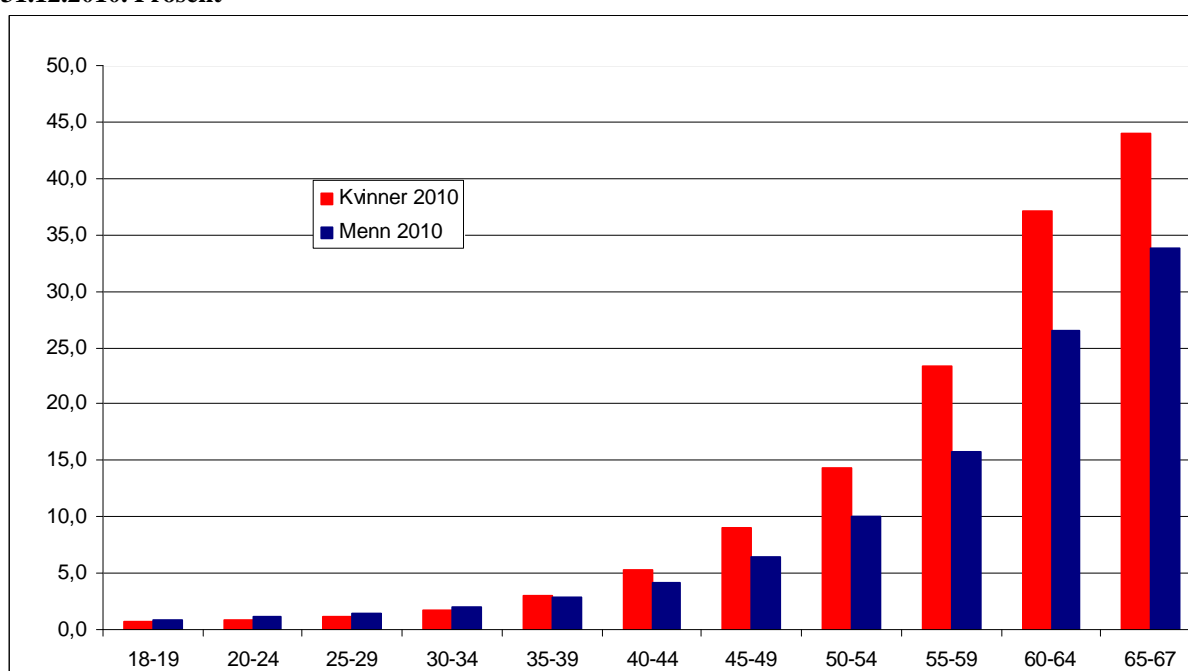

Figur 3: Antall uførepensjonister fordelt etter kjønn og alder per 31.12.2010.

Kvinner utgjør 57 prosent av uførepensjonistene. Som andel av befolkningen mellom 18 og 67 år er 11 prosent av kvinnene uførepensjonister. Tilsvarende andel for menn er på 8,1 prosent. Figur 3 og 4 viser hvordan kvinner og menn fordeler seg på de ulike aldersgruppene per 31. desember 2010. Det er flere kvinner enn menn fra 40 år og oppover, men for de yngre aldersgruppene (18-34 år) er det flere mannlige mottakere av uførepensjon.

Figur 4: Antall mottakere av uførepensjon som andel av befolkningen etter kjønn og alder. per 31.12.2010. Prosent

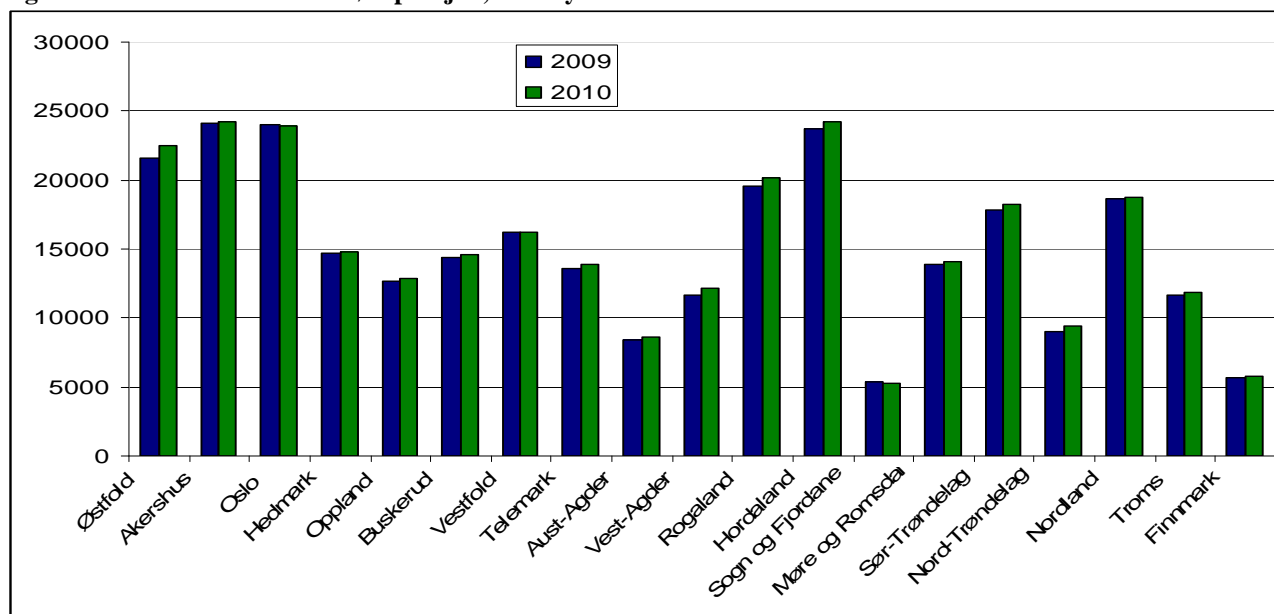
Fordelingen av uførepensjonister etter fylke

Bragstad og Hauge (2008) har studert geografisk variasjon i uførepensjonering. De finner at forskjellene mellom kommuner og fylker ser ut til å være relativt faste over tid, men at geografisk variasjon i tilgangen til uførepensjon kan komme av at befolkningen har ulik uføretilbøyelighet. Årsakene er sammensatte og de peker på strukturelle forhold som høy alder, lav utdanning, lav inntekt, økt sykefravær og høy arbeidsledighet, men også forhold som ulikheter i holdninger til saksbehandlere, leger og søkere av uførepensjon.

De påpeker at aldersfordelingen i kommunen og utviklingen i denne over tid er viktige forklaringsfaktorer. Uførepensjoneringen er også klart korrelert med forbruket av sykepenger i kommunen. Spesielt for kvinner finner de tegn til at forhold på arbeidsmarkedet systematisk påvirker utviklingen over tid i uførepensjonering.

Figur 5 viser hvordan antall uførepensjonister er fordelt per fylke per 31. desember 2010 sammenlignet med samme tidspunkt året før. Fra 2009 til 2010 har antallet uførepensjonister økt i alle fylker med unntak av Oslo og Sogn og Fjordane. Den prosentvise økningen i hele tall er størst i Vest-Agder (4,1 %), Nord-Trøndelag (4,0 %) og Østfold (3,9 %).

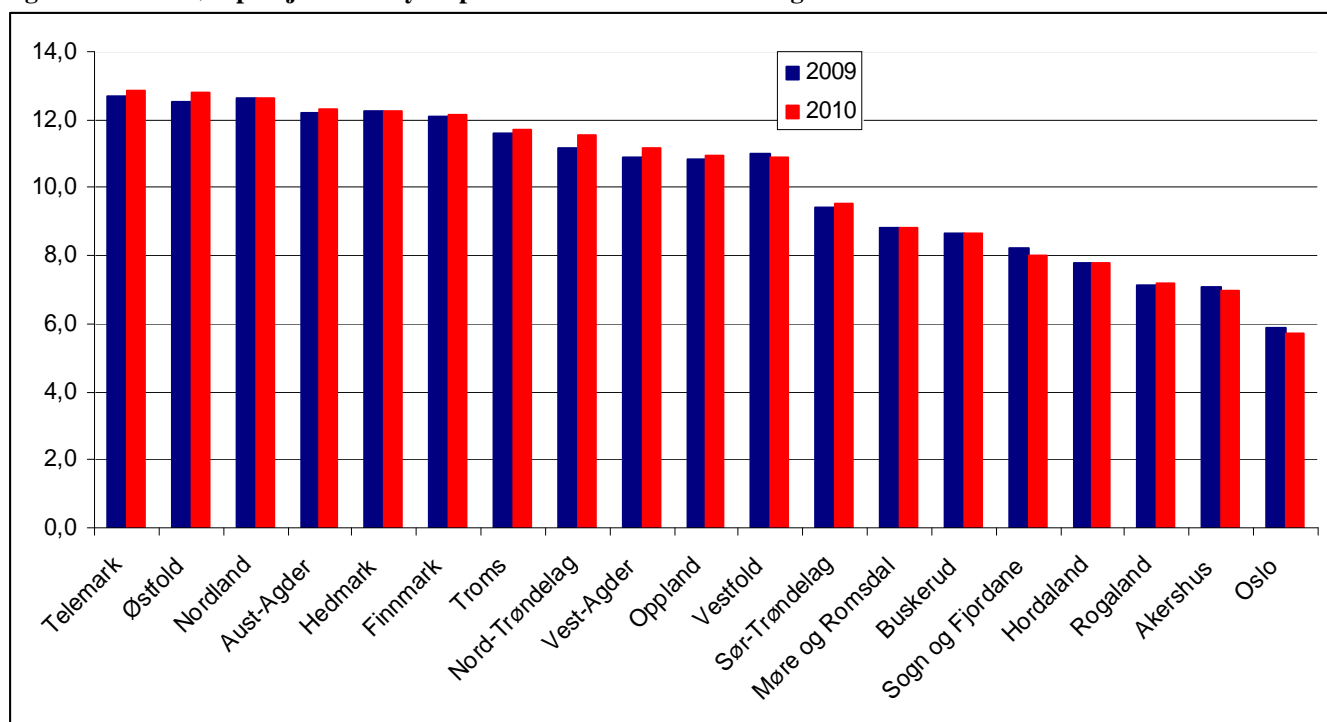
Figur 5. Antall mottakere av uførepensjon, etter fylke. Pr 30.11.2009-31.12.2010.

For å få et bedre bilde av den fylkesvise variasjonen av uførepensjonister har vi i figur 6 fordelt uførebeholdningen etter størrelsen på befolkningen i fylket.

Samlet sett har Telemark høyest andel uføremottakere i befolkningen med 12,9 prosent. Oslo har lavest andel uføremottakere med 5,7 prosent av befolkningen. Nord-Trøndelag hadde størst økning i andelen uførepensjonister i befolkningen fra desember 2009 til desember 2010, med en økning på 0,4 prosentpoeng. Mye av forskjellene mellom fylkene kan antakelig forklares med forskjeller i alderssammensetning og utdanningsnivå.

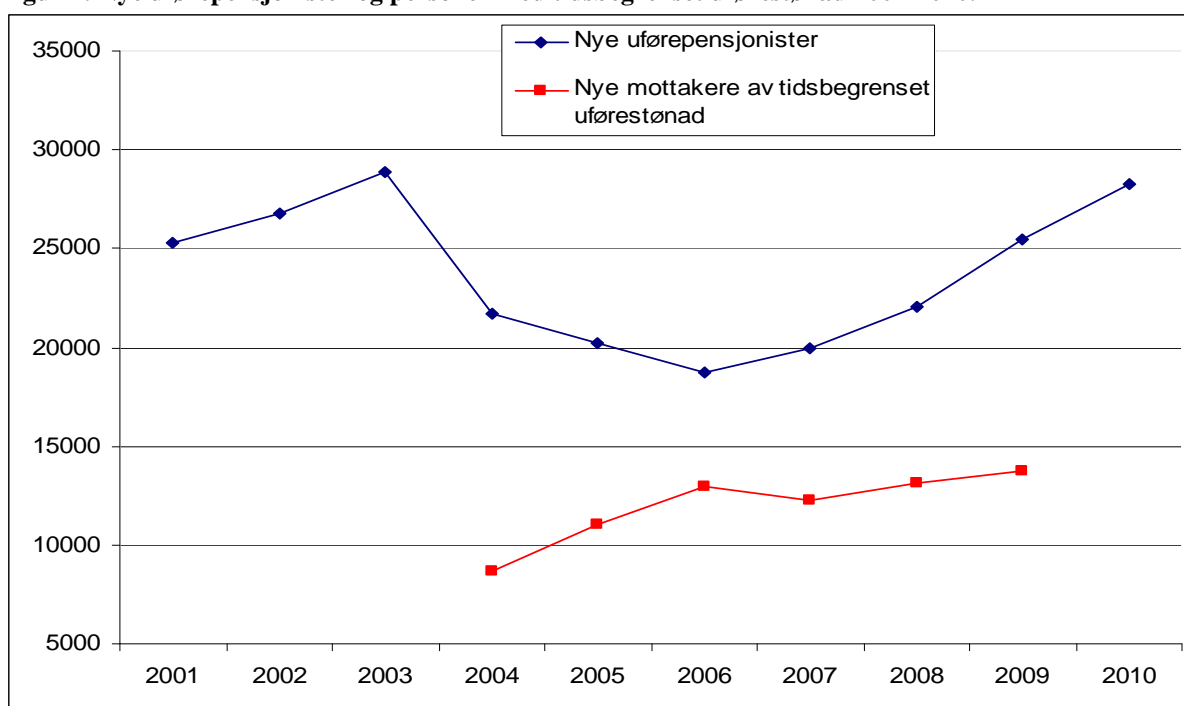
Figur 6: Andel uførepensjonister i fylke per desember 2010 sammenlignet med 2009. Prosent

Nye uførepensjonister i 2010

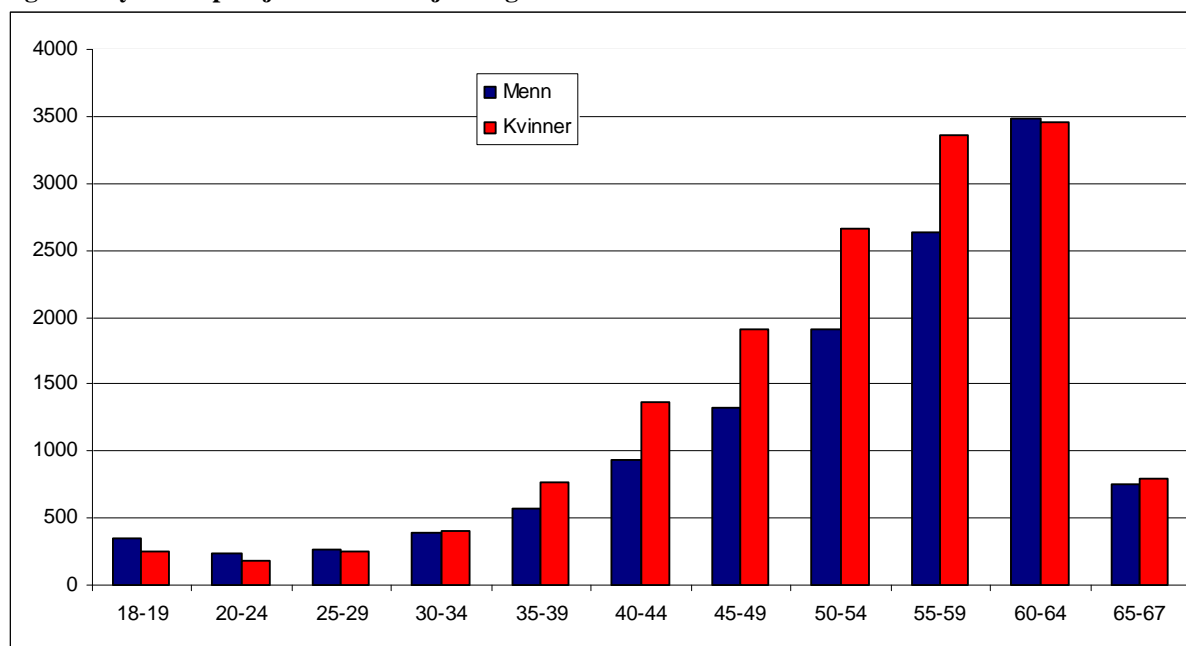
Endringer i antall nye uførepensjonister vil være påvirket av utviklingen i tidsbegrenset uførestønad (TU) fra 1. januar 2004 og fram til 1. mars 2010, da ordningen ble avviklet. Figur 7 viser nye personer med uførepensjon og nye personer med tidsbegrenset uførestønad for årene 2001 til 2010. I 2010 er antallet nye uførepensjonister 28 252, fordelt på 15 406 kvinner og 12 846 menn. Nivået på nye uførepensjonister i 2010 er omtrent det samme som i 2003 (28 843), året før ordningen med tidsbegrenset uførestønad ble innført.

Figur 7: Nye uførepensjonister og personer med tidsbegrenset uførestønad 2001-2010.

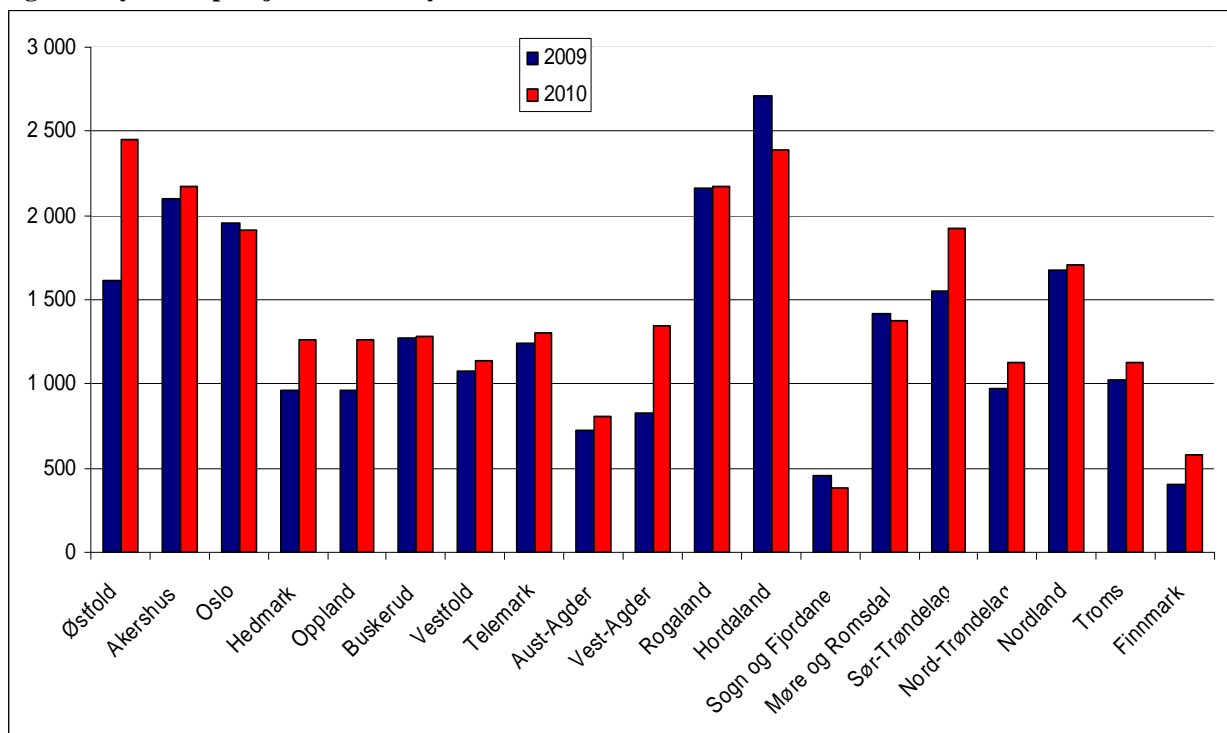
Figur 8 viser fordelingen av nye uførepensjonister i 2010 etter alder og kjønn. Kvinner utgjør 54,5 prosent av de nye uførepensjonistene. Blant de nye uførepensjonistene er det flere eldre enn yngre. Det er flere kvinner enn menn i alle aldersgrupper unntatt for de yngste mellom 18-29 år og de mellom 60 og 64 år.

Figur 8: Nye uførepensjonister etter kjønn og alder. Året 2010.

I figur 9 har vi fordelt de nye uførepensjonistene etter fylke. Vi ser at tilgangen varierer mye fra fylke til fylke. De fire fylkene med størst økning i antall nye uførepensjonister fra 2009 til 2010 er Vest-Agder (63 %), Østfold (52 %), Finnmark (41 %) og Hedmark (32 %). Det er tre fylker med lavere tilgang i 2010 enn i 2009. Disse er Sogn og Fjordane (-15 %), Møre og Romsdal (-3 %) og Oslo (-2 %).

Figur 9: Nye uførepensjonister etter fylke. 2009-2010. Antall.

Fra hvilke stønadsordninger kommer de nye uførepensjonistene fra?

Vi har gjort en enkel analyse av hva siste status er for de nye uførepensjonistene i 2010. I denne sammenheng er siste status ”fra sykepenger”, ”fra arbeidsavklaringspenger (AAP)” og ”fra annet”. Vi har kun sett på inntil ett år før tilgangstidspunktet og kontrollert mot registerstatus hos NAV (tabell 1). I AAP-gruppa kan det ligge personer som har vært på de avsluttede ordningene rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad fram til 1. mars 2010. For enkelhets skyld er disse slått sammen til AAP.

Tabell 1: Overgangen fra sykepenger og AAP til uførepensjon 2010. Prosent.

	Fra sykepenger	Fra AAP	Fra annet
I alt	20 %	59 %	21 %
18-29	2 %	48 %	51 %
30-39	7 %	69 %	24 %
40-49	10 %	67 %	23 %
50-59	17 %	63 %	20 %
60-64	35 %	51 %	13 %
65-66	43 %	36 %	21 %

Om lag 20 prosent av de nye uførepensjonistene kom direkte fra sykepenger. Ca. 59 prosent fra arbeidsavklaringspenger og ca. 21 prosent fra annet, som kan være i jobb, arbeidsledighet eller andre livssituasjoner. I annetgruppen finner vi også personer som går rett på uførepensjon pga. alvorlig sykdom.

Uførepensjon og diagnoseopplysninger

Brage og Thune (2008; 2009) og Bragstad (2009) har sett på veksten i antall uførepensjonister (både uførepensjon og TU) og dens sammensetning. Oppsummert finner de at gjennom siste halvdel av 1990-tallet og fram til i dag har det vært en spesielt kraftig vekst i både antall og andelen unge under 30 år som mottar uførepensjon og veksten kan tilskrives en sterk økning i antall personer med alvorlige psykiske lidelser. Andre medisinske årsaker har fått mindre betydning.

Statistikk for 2009 – de mest brukte diagnosene

I dette avsnittet retter vi fokus på de mest brukte diagnosene for uførepensjon i 2009. Statistikken er publisert på nav.no

Både for kvinner og for menn er det spesielt to diagnosegrupper som dominerer. Dette er psykiske lidelser og adferdsforstyrrelser og sykdommer i muskel- og skjelettsystemet og bindevev. Innenfor psykiske lidelser benyttes diagnosen nevroser og atferds- og personlighetsforstyrrelser mest og innenfor gruppen muskel- og skjelettlidelser er det ryggsykdommer som benyttes hyppigst. Dette er en trend vi har sett siden 2005.

Diagnosestatistikken kan brytes ned på aldersgrupper. Ryggsykdommer er mest brukt for uførepensjonister fra 50-67 år og frekvensen øker med alderen. For nevroser og atferdsforstyrrelser er denne diagnosen mest brukt for de yngste aldersgruppene. Spesielt for aldersgruppene 18-39 år og 40-49 år. Bruken av diagnosen avtar etter fylte 50 år.

For de yngste mennene er det diagnosen nevroser og atferds- og personlighetsforstyrrelser som er mest brukt, mens for de eldste mennene er det ryggsykdommer, men vi ser også at sykdommer i sirkulasjonssystemet er hyppig forekommende.

For de eldste kvinnene er det diagnoser som artroser og ryggsykdommer som brukes mest. For de yngste kvinnene er det spesielt nevroser og atferds- og personlighetsforstyrrelser som brukes mest. Deretter affektive lidelser og medfødte misdannelser og kromosomavvik.

Om uførepensjon og diagnosekoding

Det ligger medisinske kriterier i bunn for å få innvilget uførepensjon. Vilkaaret for å få uførepensjon er at inntektsevnen til den enkelte må være nedsatt på grunn av langvarig sykdom, skade eller lyte. Det er også et krav at sykdommen, skaden eller lyten er hovedårsaken til den nedsatte arbeidsevnen. Videre må den enkelte gjennom en hensiktsmessig medisinsk behandlings- og rehabiliteringsløp for å bedre inntektsevnen. Denne må være nedsatt med minst 50 prosent (Jf. Folketrygdloven kap. 12).

I den medisinske behandlingen/vurderingen blir det stilt en diagnose av sykdommen, skaden eller lyten. På basis av innsendte legeerklæringer kodes diagnoseopplysninger. Kodingen gjøres etter International Classification of Diseases – ICD (Brage og Thune 2009).

Kodearbeidet går ut på å kode den medisinske diagnosen som er årsaken eller inngangsvilkaaret for at en person kan få innvilget uførepensjon. Antall mottakere av uførepensjon fordelt på diagnoser oppdateres en gang i året. Produksjonstiden er mellom seks måneder og ett år. Siste tilgjengelige diagnosestatistikk er for 2009.

Referanser

- Brage og Thune (2008): "Medisinske årsaker til uføreytelser blant unge 1977–2006" i *Arbeid og velferd nr. 3-2008*. NAV. Arbeids- og velferdsdirektoratet.
- S. Brage og O. Thune (2009): "Medisinske årsaker til uførhet i alderen 25-39 år" i *Arbeid og velferd nr. 1-2009*. NAV. Arbeids- og velferdsdirektoratet.
- Bragstad og Hauge (2008): "Geografisk variasjon i uførepensjonering 1997-2004" i *NAV-rapport nr. 4-2008*. NAV. Arbeids- og velferdsdirektoratet.
- Bragstad (2009): "Tidsbegrenset uførestønad – evaluering fire år etter innføring" i *NAV-rapport nr. 3-2009*. NAV. Arbeids- og velferdsdirektoratet.
- Bråthen (2010): "Uførepensjonisters tilknytning til arbeidslivet" i *Arbeid og velferd nr. 1-2010*. NAV. Arbeids- og velferdsdirektoratet.